

Бібліотечно-
бібліографічне
обслуговування

З досвіду проведення краєзнавчих екскурсій

Незважаючи на те що Маріуполь сприймається, перш за все, як промисловий, а не туристичний центр регіону, екскурсійна діяльність у цьому місті завжди розвивалась і особливо активізувалась останні 2-3 роки. Співробітники Маріупольського краєзнавчого музею проводять безкоштовні театралізовані екскурсії містом у Всесвітній день музеїв (18 травня), а також додатково протягом року – на замовлення відвідувачів (груп школярів та ін.). У Маріупольському державному університеті фрагменти екскурсій окремими вулицями розробляють студенти спеціальності "Історія". Окрім того, напередодні Євро-2012 в Маріуполі була організована "Школа гідів", яка підготувала два випуски екскурсоводів вулицями старої частини міста.

Активну участь у проведенні краєзнавчих екскурсій містом бере і наукова бібліотека Маріупольського державного університету (далі – НБ МДУ). Це пов'язано з тим, що, завдяки багаторічній зацікавленості окремими аспектами історії міста та участі у роботі Маріупольської спілки краєзнавців (з 2008 року), зібрано багатий фотоматеріал, а також досліджено теми, увага яким у маріупольському краєзнавстві раніше не приділялась (історія дореволюційного страхування, цегляний стиль у міській архітектурі та ін.). Отже, проведенню екскурсій передувала активна **краєзнавча діяльність**, у т. ч. і науково-дослідного характеру. Основні напрями краєзнавчої роботи викладено на сайті бібліотеки [8], огляд краєзнавчої діяльності за останні роки – у серії статей [5; 6; 15]. Результати **науково-дослідної краєзнавчої**

роботи відображають окремі аспекти тем "Архітектурне краєзнавство (м. Маріуполь)" і "Історія маріупольського християнського некрополю", які розробляються відповідно з 2005 і 2007 років. Окремі аспекти, зокрема з історії місцевих пам'яток архітектури, доповнили віртуальні виставки й коментарі до статей, написаних журналістами маріупольських газет [12-14]. Зібрана інформація за цими темами протягом останніх років була відображена в авторських фотовиставках краєзнавчого характеру, більшість з яких експонувалась в НБ МДУ, у доповідях на міських науково-практичних семінарах, конференціях, на засіданнях Маріупольської спілки краєзнавців, телепрограмах маріупольських телерадіокомпаній "Сигма" й "МТВ", у статтях, розміщених в місцевих газетах, в Енциклопедії сучасної України, у "Маріупольських краєзнавчих збірниках", а також у фрагментах окремих видань [1; 10]. Зазначимо, що вказані телепрограми знайомили телеглядачів з особливостями історії й зовнішнього декору окремих будинків (страхувальні дошки, кахлі і маскарони, цегляний стиль [4] та ін.), а одна з них висвітлювала фрагменти пішохідної екскурсії маріупольським християнським некрополем [16]. Особлива увага архітектурному вигляду Маріуполя приділялась і на методичних заняттях, проведених для Школи гідів, яка була організована в рамках проекту "ЄвроАзов'я" Маріупольською спілкою молоді і Міським центром соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді. Саме ці матеріали, робота над якими велась протягом останнього десятиріччя, і склали основу прове-

Стаття розповідає про досвід проведення пішохідних і віртуальних екскурсій співробітниками наукової бібліотеки Маріупольського державного університету. У переліку джерел подано посилання на додаткові розробки бібліотеки, викладені у вільному доступі в мережі Інтернет.

**Олена
Дейниченко,**

завідувачка відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення наукової бібліотеки Маріупольського державного університету

дених краєзнавчих екскурсій – 13 пішохідних (з 2009 року) та 5 віртуальних (з 2013 року).

Екскурсії організовувались не тільки для студентів МДУ і співробітників бібліотеки, а й на замовлення інших організацій:

– мариупольських краєзнавчих (у т. ч. громадських) організацій: для Мариупольської спілки краєзнавців, клубу краєзнавців-початківців “Джерело”, а також для співробітників Мариупольського краєзнавчого музею та учасників вищезгадуваної Школи гідів;

– інших бібліотек міста (масових, вузівських, профспілкових), а також, на прохання бібліотекаря однієї зі шкіл, – для учнів 9 класу;

– журналістів мариупольських газет і телерадіокомпаній, а в межах участі у роботі Школи гідів у 2011 році було проведено фрагменти пішохідної екскурсії вулицями старої частини міста для обласних журналістів;

– громадських організацій некраєзнавчого характеру, зокрема для педагогів-організаторів Іллічівського району м. Мариуполя – в межах семінару “Использование информационных технологий в подготовке и проведении внешкольных массовых мероприятий” (2013); для клубу ветеранів війни і праці м. Мариуполя “Співбесідник” (2014); для слухачів університету третього віку при Територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Приморського району м. Мариуполя (2014).

Зазначимо, що ця туристична послуга в нашій бібліотеці – безкоштовна.

Під час **архітектурних екскурсій** основна увага приділяється пам'яткам архітектури та об'єктам, рекомендованим до переліку пам'яток архітектури місцевого значення. Особливу увагу учасників екскурсії привертають будинок, у якому на межі XIX-XX століть було розміщено готель “Континенталь” і так звані “будинки зі шпильями”, “будинки з кахлями”, “будинок Гампера”. **Екскурсії некрополістичного характеру** знайомлять із намогильними пам'ятниками кінця XIX століт-

тя, у т. ч. й відомих мариупольців. Найцікавішими об'єктами є каплиця Пілічова, могила Хараджаєва, родинне поховання Гофів.

Під час проведення пішохідних і віртуальних екскурсій перш за все аналізується **зовнішній вигляд будинків і пам'яток**, оскільки подібна інформація майже не висвітлювалась у працях інших краєзнавців і переважно є результатом авторських розробок. Такий аналіз спирається на розроблені протягом 2011 року під час співробітництва з організаторами Школи гідів ілюстрований покажчик основних архітектурних елементів [1] і методику порівняння архітектури. Історичні аспекти, як правило, під час екскурсій детально не розглядаються, але завжди презентуються краєзнавчі видання з фонду НБ, у яких вони відображені. Такий підхід надає екскурсіям, організованим НБ МДУ, індивідуальності і сприяє **популяризації фонду бібліотеки**. Все це надало можливість зайняти своє окреме місце у краєзнавстві, оскільки традиційні історичні екскурсії вулицями старої частини міста, як правило, проводяться співробітниками Мариупольського краєзнавчого музею і членами Всеукраїнської спілки краєзнавців.

Основа **віртуальних краєзнавчих екскурсій**, у т. ч. віртуальних прогулянок, які відрізняються від екскурсій відсутністю послідовного маршруту, складають презентації, наповнені фотографіями різних років, у т. ч. авторськими, й усні коментарі до них. У презентаціях до екскурсій також відображаються фрагменти мапи або плану м. Мариуполя, на яких завдяки анімаційним ефектам поступово висвітлюється маршрут. Наявність “невіртуального” екскурсовода дозволяє вести діалог з глядачами й урізноманітнювати текст екскурсії, який супроводжує одні і ті ж фото, залежно від потреб та інтересів аудиторії. Отже, проведені краєзнавчі віртуальні екскурсії є культурно-масовими заходами, а не інформаційними продуктами, призначеними для розміщення в Інтернеті. Незважаючи на це, презентації до віртуальних екскурсій викладені у віль-

ному доступі в Інтернеті на ресурсі Calameo [7]. Це дає можливість учасникам екскурсії докладніше переглянути підібрані фотоматеріали у зручний для них час, а тим, хто бажає замовити екскурсію, – ознайомитись з форматом запропонованих заходів.

Методичні питання підготовки віртуальних екскурсій викладено у доповіді на III міській науково-практичній конференції бібліотек м. Мариуполя “Использование современных технологий для создания библиотечного информационного продукта” [3]. Під час оформлення презентацій до екскурсій використовуються поради, викладені у розділі III “Технічні аспекти роботи з інформаційними ресурсами...” методичних рекомендацій “Створення віртуальних виставок” [17]. Огляд проведених віртуальних екскурсій викладено у новинах на сайті бібліотеки [2; 11], відгуки – у місцевих періодичних виданнях [9].

Протягом 2014 року значно зросла зацікавленість екскурсіями містом співробітників інших мариупольських бібліотек. Окрім того, на початку 2015 року короткий огляд досвіду з проведення краєзнавчих екскурсій нашої бібліотеки було оформлено на замовлення Української бібліотечної асоціації. Все це свідчить не тільки про актуальність участі НБ МДУ в краєзнавчій екскурсійній діяльності, а й про перспективи подальшого розвитку цього напрямку.

Література і джерела

1. Архитектура Мариуполя. Определения основных архитектурных элементов, фрагменты истории архитектуры и градостроительства : справочный бюллетень [Электронный ресурс]/сост. Е. В. Дейниченко. – Мариуполь : МГУ, 2013. – 29 с. – Режим доступа: http://libr-margu.narod.ru/olderfiles/vudannja/arh_of_Mariupol_2013.pdf.
2. Вулицями старого міста : [проведення віртуальної екскурсії "Вулицями старого Мариуполя" в Мариупольській міській історичній бібліотеці ім. М. Грушевського для слухачів університету третього віку] [Електронний ресурс]/О. Дейниченко//Наукова бібліотека Мариупольського державного університету. Новини і події: офіційний сайт НБ МДУ. – 2014. – 6 листоп. – Режим доступа: http://libr-margu.narod.ru/index/2014_11_06/0-51.
3. Дейниченко, Е. В. Виртуальная экскурсия – экскурсия в новом формате [Электронный ресурс]/Е. В. Дейниченко//Использование современных технологий для создания библиотечного информационного продукта : материалы III городской научно-практической конференции библиотек г. Мариуполя. 31 октября 2013 г./под ред. А. П. Шакулы. – Мариуполь : МДУ, 2014. – С. 56-71. – Режим доступа до зб. ст.: http://libr-margu.narod.ru/olderfiles/vudannja/mat_III_gor_conf_2014.pdf.
4. Дейниченко, Е. Кирпичный стиль в 2-х ч.: [из истории архитектуры Мариуполя рубежа XIX-XX вв.] [Электронный ресурс]/Е. Дейниченко, С. Буров ; оператор В. Дедов// "Мариуполь. Былое" : телепрограмма ТРК "Сигма". – 2014. – 20 сент. (повтор 22 сент.). – Режим доступа: <http://sigmatv.com.ua/video/view/2171>; 11 окт. (повтор 13 окт.).
5. Дейниченко, О. В. Краєзнавчі дослідження як результат впливу поняття "вузівське краєзнавство" на краєзнавство бібліотечне (досвід НБ МДУ) [Електронний ресурс]/О. В. Дейниченко//Науково-дослідна діяльність НБ МДУ : матеріали I науково-практичного семінару. 29 листопада 2012 р./гол. ред. А. П. Шакула. – Мариуполь : МДУ, 2013. – С. 126-135. – Режим доступа до зб. ст.: http://libr-margu.narod.ru/olderfiles/vudannja/ndd_NB_MDU_2014.pdf.
6. Дейниченко, О. В. Огляд науково-дослідної краєзнавчої діяльності НБ МДУ [Електронний ресурс]/О. В. Дейниченко//Науково-дослідна діяльність НБ МДУ : матеріали I науково-практичного семінару. 29 листопада 2012 р./гол. ред. А. П. Шакула. – Мариуполь : МДУ, 2013. – С. 135-153. – Режим доступа до зб. ст.: http://libr-margu.narod.ru/olderfiles/vudannja/ndd_NB_MDU_2014.pdf.
7. [Добірка презентацій до віртуальних екскурсій вулицями м. Мариуполя та матеріалів з історії міського некрополю] [Електронний ресурс]/уклад. О. Дейниченко (Ellin)//Calameo: вільна платформа для створення інтерактивних публікацій. – Режим доступа: <http://ru.calameo.com/accounts/2979071>.
8. Краєзнавча діяльність НБ МДУ [Електронний ресурс]/Наукова бібліотека Мариупольського державного університету : офіційний сайт. – Режим доступа: http://libr-margu.narod.ru/index/kraeznavcha_dijalnist_nb_mdu/0-45.
9. Ковалева, О. Виртуальная экскурсия: [проведение сотрудником НБ МГУ Е. Дейниченко виртуальной экскурсии улицами старого Мариуполя в библиотеке профкома комбината им. Ильича] [Электронный ресурс]/О. Ковалева//Ильичевец. – 2013. – 7 дек. (№ 137). – Режим доступа: http://libr-margu.narod.ru/olderfiles/statti/2013-12-07_II.jpg.
10. Мариуполь европейский: музыка в камне : фотоальбом [Электронный ресурс]/сост. Е. Дейниченко и др. – Мариуполь, 2011. – 24 с. – Режим доступа: http://www.free-lancers.net/posted_files/N95BB804BF63D.pdf.
11. Осінні барви: [проведення віртуальної прогулянки "Краски осени: Мариуполь и не только" для членів Клубу ветеранів війни і праці м. Мариуполя "Співбесідник"] [Електронний ресурс]/О. Дейниченко//Наукова бібліотека Мариупольського державного університету. Новини і події: офіційний сайт НБ МДУ. – 2014. – 12 листоп. – Режим доступа: http://libr-margu.narod.ru/index/2014_11_12/0-53.
12. Пам'ятки архітектури м. Мариуполя: Віртуальна виставка до дня рідного міста [Електронний ресурс]/уклад. О. В. Дейниченко//Наукова бібліотека Мариупольського державного університету : офіційний сайт. – Режим доступа до файлу: http://libr-margu.narod.ru/olderfiles/1/2012-07-25_Pam_arh.pps.
13. Панова, Д. Нужен ли нам старый Мариуполь? [Электронный ресурс]/Д. Панова ; коммент. Е. Дейниченко и др. ; фото автора//Мариупольское время. – 2013. – 31 янв. (№ 5). – Режим доступа: <http://www.martime.com.ua/news/228/3893/>.
14. Панова, Д. Охранять или не охранять – вот в чем вопрос [Электронный ресурс]/Д. Панова ; коммент. Е. Дейниченко и др.; фото автора//Мариупольское время. – 2013. – 7 марта (№ 10). – Режим доступа: <http://www.martime.com.ua/news/233/3984/>.
15. Смирнова, Е. Особенности краеведческой деятельности библиотек вузов: [Из опыта работы библиотеки МГУ] [Текст]/Е. Смирнова//Бібліотечний форум України. – 2010. – № 3. – С. 23-25.
16. Старое мариупольское кладбище: история и проблема сохранения памятников: фрагмент телепрограммы "Юридический вопрос" от 13 мая 2014 г. [Электронный ресурс]/И. Прудкова, О. Дейниченко ; ТРК "МТВ", м. Мариуполь//Мы так видим : официальный сайт ТРК "МТВ". – Режим доступа: <http://mariupoltv.com.ua/yuridicheskiy-vopros/>.
17. Створення віртуальних виставок: методика, web-сервіси, робота з MS Power Point : методичні рекомендації [Електронний ресурс]/автори-уклад.: О. В. Дейниченко, Д. А. Дунук. – Мариуполь : МДУ, 2013. – 24 с. – (Сер. "Інформаційні технології в бібліотеці"; вип. 3). – Режим доступа: http://libr-margu.narod.ru/olderfiles/vudannja/itb_Vip.3_2013.pdf.